

Catálogo de reloxo de sol no concello da Estrada

Luis Manuel Ferro Pego
leonvenera@hotmail.com

Resumo. Versa este artigo sobre a catalogación dos reloxo de sol que se atopan espallados polas diferentes parroquias que conforman o concello estradense. Planificouse a clasificación seguindo os parámetros peculiares da técnica da gnomónica: ordenación das parroquias por orde alfabético; ubicación, situación, forma, tipo, estado de conservación e, en ocasións, o propietario. Ata este momento están catalogados sesenta e tres reloxo de sol; tres son de mármore, dous metálicos e o resto en pedra.

Abstract. This article is about the cataloguing of sundials located in several parishes in the city council. The classification was planned according to the particular parameters of the gnomonic technique: parishes organization in alphabetical order, location, situation, shape, type, state of preservation and, sometimes, the owner. There have been catalogued sixty three sundials until now, three made of marble, two of metal and the others of stone.

O concello da Estrada alberga no seu termo municipal un gran patrimonio con relación á súa arquitectura popular e relixiosa: pazos e casas fidalgas, igrexas románicas, ermidas, pontes, hórreos, fontes e lavadoiros, cruceiros, petos de ánimas, pedras armeiras e os seus maravillosos reloxo de sol. Son estes últimos aos que imos dedicar este catálogo. No noso percorrido polas parroquias e lugares que conforman o municipio atopámonos un bo número de reloxo de sol. Reloxo labrados en pedra polos máis grandes mestres canteiros (arxinas), que co seu buril (burilaxe), e a súa maceta (maraca), transformaron o granito en fermosas obras de arte. Estes reloxo de sol vémoslos empolicados, en pazos, casas solaregas, hórreos, e murallas, marcando as horas dos nosos devanceiros, que consultaban os reloxo ou cuadrantes para saber a hora en que vivían. Moitos deles encóntranse nun estado lamentable, debido á súa exposición ás inclemencias atmosféricas, vento, sol e choiva –esta moitas veces aceda– e as propias da natureza tales como liques, hedras, e maleza; é tamén frecuente observar a chapa ou varela corroída polo óxido. Os

reloxos de sol que atopamos no noso concello son do tipo vertical, ortomeridianos, orientados ao sur, e verticais meridianos, marcan a hora polo Leste, Sur e Oeste. Segundo a súa forma témoslos rectangulares, circulares, semicirculares, cúbicos, antropomórficos e de fantasía.

O reloxo de sol compónse de dúas pezas fixas; unha é a superficie plana sobre a que están marcadas as liñas horarias, chamada cara do reloxo; nesta atopamos a outra peza de metal de forma triangular: chámase gnomon, e estilo se e varela. Estas pezas proxectan sombra sobre as liñas horarias, que se desprazan ao longo do día, segundo a posición do sol.

Clases de hora

Hora solar ou *hora real*, é a que marca o reloxo de sol. Así, cando o sol alcanza o seu cénit (punto máis alto) serán as 12 do mediodía, momento en que cruza o meridiano do lugar. A hora solar non é igual no mesmo momento na Península e canarias. Cara ao Leste a hora vaise adiantando e pola contra na dirección Oeste vaise atrasando. Así serían as 12 do mediodía en Barcelona e despois de pasados 42 minutos marcarían as 12 horas na Estrada.

Hora legal, é a que corresponde ao uso horario en que se atopa a maior parte do país (UTC+0)

Hora oficial, é a hora que marcan os nosos reloxos. España ten unha hora de adelanto no horario de inverno e dous no horario de verán, sobre a hora legal.

O fuso horario en España. A partir do 1º de xaneiro de 1901, o goberno estableceu unha hora oficial para toda España, baseada no meridiano de Greenwich (UTC+0)

Este horario mantívose en España, ata que o goberno do xeneral Franco, dispón no Boletín Oficial do Estado Núm. 68 de data 8 de marzo de 1940, Orde do día anterior, o cambio de horario.

de la ley de la agricultura, que debe ser el eje de la política económica del país, para que se logre el desarrollo integral de la nación.

D. José L. de Lelona,
Sr. Director general de Co-
rrreo y Telecomunicaciones.

Don. Sr. Voto de expediente instruido al Feudo de Rumbles a un lavero de Niquita (Ponitaca), don Servando Lomas Tejeda, con diversas irregularidades.

Prețurile de transport solicitate

Prévisions de Transite International
Le Comité des Liaisons Inter-
nationale, qui compte de 20 de
membres de l'industrie, une trans-
mission de la direction de l'industrie
de la région à un organisme national.

la escuela de correspondencia
estudiosa, que solamente puede
luchar a un abandono sistemático.

existente de prestigio y al natural
entramado en su servicio propo-
nido en el de las demás oficinas en ge-
neral.

Este Ministerio, de conformidad con lo programado por sus Direcciones General y Distrital de la Familia de las de la misma Diputación, por acuerdo de una Junta, la decanta-

de destruição dos verticais do Povo de Santana e São Lourenço do Oeste (Ponte Preta), dos Seridos, da Serra Tepecim, com arvo-

do destruição dos serviços do Povo de Marjane e San Lorenzo de Aguirre (Portoventral) dos Estados Unidos. Tendo em vista a importância da informação, o artigo 5º do Regulamento organizacional, bem como a sua aplicação, são considerados em si como atos de guerra, e não apenas atos de guerra.

GOBIERNO DE LA NACION

Dr. D. H. Roshchinskii, Vladimir Dal'skaya	2000
--	------

F. D. R. Administration, Volantín
Delano
Hoy. R. Subsecretaría de Costa
Presidencia.

Presidencia.

Sra. W. Viana le informa: comunicada, por arreglo a la Ley de 10 de febrero de 1939, para disponer la creación de una Plaza de Profesor de Matemáticas en el Colegio de

San. St. Vito, la información
proporcionada, con arreglo a la Ley
de 10 de febrero de 1939, para dis-
poner la custodia de sus Padres
Tomás Marínich, del Cuerpo de
Poneros de las Milicias Civiles,
el servicio del estinguido Tribunal
de Garantías Constitucionales, esta
Prestación no dispuesta.

Posterior a los atentados civiles, el servicio del prestigioso Tribunal de Garantías Constitucionales, está pendiente de su despacho.

Condado y papeles, sin embargo, los abogados de la Fiscalía Portero, refieren que tiene el carácter de "comunicado", y que será revisto por un juez, conforme al Art.

Comandante y propietario, los señores don Anacleto Portales, rector de la casa de estudios de la Universidad, y que será visible, en su caso, conforme al artículo 17 de la Ley citada.

Lo que traslado a V. I. para su conocimiento.

Dios guarde a V. I. muchos años.

El Sr. Gobernador de esta

MAESTRO DE LA MARCHA DE 1941-
7, 13, y 14 de Septiembre. Volante
Galeano.

PRESENCIA

INICIÓ de la reunión de 1945 re-
sumiendo el acontecimiento refe-
rente al Alcoral del estinguido
Congreso de los Diputados, don
Francisco Torralba Méndez, Je-
fefe de la red de 1945 y con-

seme al Alcorcal del estinguible
Congreso de los Diputados, don
Francisco Toranzo Márquez, fe-
cho 20 de abril de 1988 y auto-
riza la supresión del servicio
de dicho puestecillos, quien así
haya en su facultad.

Firm. Sr. Rosellano que con

El Sr. Rosellón, que con fecha 16 de febrero del año en curso se retiró de la Dirección General de Prisiones, ha dado y entregado memoria a fin de liberar la personalidad del ranc...

reña y de tempestad del año en curso se celebraron en la Domatubá General de Prácticas las danzas y ceremonias necesarias a fin de liberar la personalidad del participante del estigmoso Compas de los Domatubas (que también lo era el aquel Dr. Dn. Dr. Francisco Tharwest Mirquet con el modo

... de la Academia de Bellas Artes y el
estudio del distinguido Compañero
de los Donostianos, que también le
era el Aquel Oratorio, don Francisco
Therese Mirquet, con el modelo
del mismo nombre y apellido, que
cuando fui enviado al arado ter-
cero en la Logia «Miles Mammis»
el 28 de marzo de 1907;

... Donostiano como nos Oratorio del

de mano conyete y apostolado que
consta del obispo al ardo ter-
cero en la Logia. Mtro. Moisés
al 30 de marzo de 1902;
Moisés que por Orden del
Mandato de Justicia, el 24 de Fe-
brero último (D. O. del 4 de mar-
zo) se le dio la ley del servi-

Uso en España do horario de verán

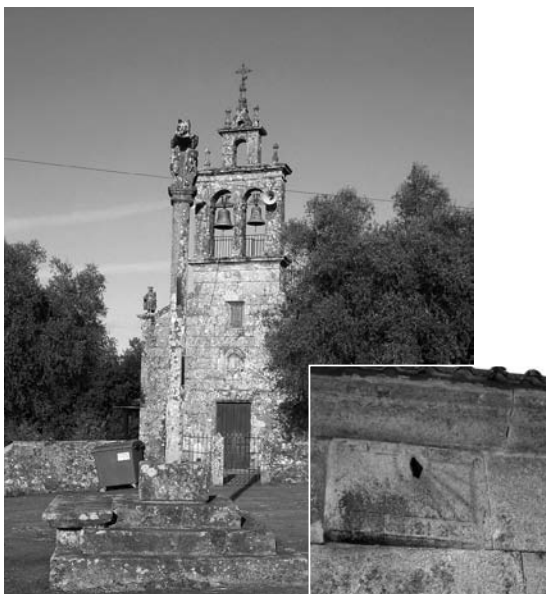
Vol. 18 (2015)

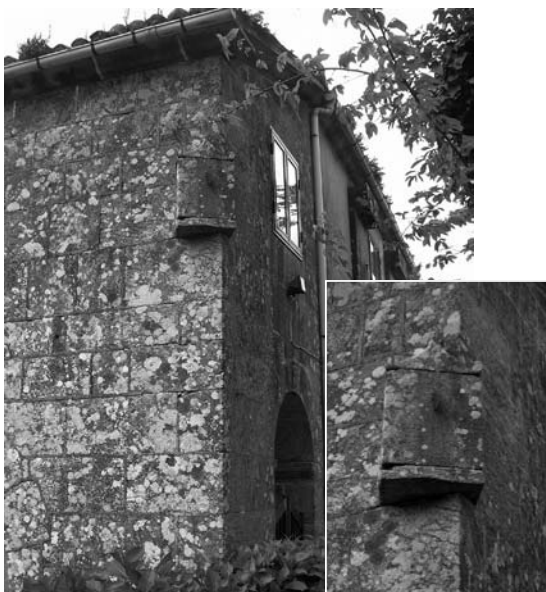
Mapa dos reloxos de sol do concello da Estrada.

Catálogo dos reloxos de sol do concello da Estrada

AGUIONS. Lugar, Cebados.
Situación, igrexa parroquial, no lateral esquerdo da mesma e baixo a cornixa. Forma rectangular. Labrado nos perpiaños no extremo sinistro, mentres no outro extremo sobresaen uns centímetros en busca da correcta orientación. Gnomon realizado en chapa triangular. Tipo vertical ortomeridiano. Estado de conservación bo, a pesar de sufrir un notorio desgaste. Propiedade: Arcebispo de Santiago.

AGUIÓNS.
Lugar de Preguecido.
Situación, pazo do mesmo nome, no extremo sinistro da fachada principal, atópase pousado sobre unha pedra que sobresaen da parede un reloxo de sol. Forma rectangular; gnomon triangular metálico. Rematado por unha pedra triangular cos seus extremos enroscados. Tipo, vertical ortomeridiano. Estado de conservación bo. Propietarios dona María Cruz Diz Paseiro e dona Esther Diz Millán.

ANCORADOS, SAN PEDRO. Lugar de Ribas.

Situación, reloxo posto sobre o beirado do hórreo. Forma, rectangular, en capela, con semicírculo no remate, gnomon de chapa triangular. Tipo vertical ortomeridiano. Estado de conservación bo, a pesar do musgo e liques que o cobren. Propietario Antonio Couceiro.

ARNOIS. Lugar da Igrexa Nº 5.

Situación, hórreo, no lateral próximo á cruz. Forma rectangular, rematado en semicírculo. Tipo vertical ortomeridiano. Estado de conservación moi bo. Propietario, Herdeiros de Ramón Pazos Fernández.

BARCALA, SANTA MARIÑA. Lugar, parte traseira da igrexa.

Situación, Casa Magán, nun extremo da cornixa do tellado. Forma cúbica de tres caras. Tipo, vertical meridiano, o frontal orientado ao Sur, e os laterais orientados ao Leste e Oeste. A cara que mira ao Sur ten o gnomon formado por unha chapa triangular. Leste e Oeste gnomon en forma de rectángulo de chapa, perpendicular á parede e que mantén unha inclinación. O estado de conservación é bo. Propiedade dos herdeiros de Don José Ramón Magán Caeiro.

BERRES. Lugar, Mato.

Situación, sobre o beirado, onde remata o tellado na fachada principal. Forma, antropomórfico, encaixado en dúas columnas que soporta sobre a cabeza dunha figura de cabaleiro co seu bigote, mans que descansan sobre as cadeiras, vestido de chaqueta longa e faldón que cobre os pés, acompañado á destra da figura dun home, coa súa vestimenta composta de camisa e sobre esta unha chaquetiña, pantalón acampanado coa súa faixa, chapeu de estilo cordobés. A esta figura fáltalle o brazo dereito debido á derriba producida por un temporal, que provocou tamén a rotura doutra peza que lle acompañaba na parte sinistral. Timbra o reloxo busto de muller de grandes seos; repousa os seus brazos sobre a parte alta do reloxo e permanece coas mans cruzadas. Os seus pés calzados asoman rematando as columnas. Tipo vertical orientado o sur. Estado de conservación bo. Propiedade, Albino Ferro.

BERRES. Lugar, Rocaforte nº 9.
Situación, xardín dunha casa. Forma
en círculo con estilo de varela. Tipo
ecuatorial. Estado conservación,
regular. Propietario, Arturo
Vaamonde Fernández.

CASTRO. Lugar, Carballeira.
Situación, xardín da casa que foi
do moi ilustre fillo deste concello
don Manuel Reimóndez Portela.
Forma rectangular, descansa sobre
un pedestal; gnomon, consiste
nunha chapa triangular. Tipo
vertical ortomeridiano. Estado de
conservación bo. Propietario José
Luís Reimóndez Fernández.

CEREIXO. Lugar da Igrexa.

Situación, no xardín dunha casa, sobre unha fonte. Forma rectangular, rematado por un semicírculo; gnomon metálico con deseño triangular. Tipo vertical ortomeridiano. Foi construído no ano 1995 por don Pablo Iglesias Barcala. O seu estado de conservación é excelente. Propiedade de Carmen Porto Sanmartín.

CEREIXO. Lugar de Pernaviva.

Situación, non se expón.

Forma rectangular, rematado en semicírculo, gnomon roto, rematado por un semicírculo. Tipo, vertical ortomeridiano. Estado de conservación, malo, non se notan ángulos nin numeración por atoparse moi desgastado. Propiedade de Ana Belén García Martínez.

CODESEDA. Lugar Devesa.

Situación, casa da Carballeira, colocado sobre unha ménsula que sobresaia da parede da casa. Forma rectangular, rematado en semicírculo, leva unha bordura onde se acha gravada a numeración horaria. Gnomon metálico en forma triangular. Tipo, vertical ortomeridiano. Estado de conservación bo. Propiedade, Encarnación Penela Valladares.

CODESEDA. Lugar de Fontenlo.

Situación, sobre un hórreo, tallado no pináculo. Forma, rectangular, achaflanado nos laterais; atópase timbrado dunha coroa real, o gnomon é de chapa triangular. Tipo vertical, ortomeridiano. Estado de conservación bo. Propietarios os herdeiros de Florián Igrexas.

CODESEDA. Lugar de Fontenlo.

Situación, álzase sobre unha columna do portal da entrada. Forma rectangular; ten os números romanos; o gnomon é unha peza metálica triangular. Está suxeito a unha columna, rematado dunha bóla. Tipo, vertical ortomeridiano. Estado de conservación excelente. Propietarios irmáns Castro.

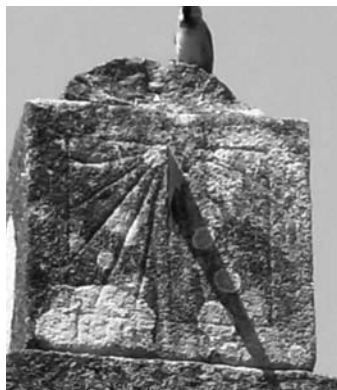
CODESEDA. Lugar, Marcenlos.

Situación, xardín da veiga na casa do doutor Graña. Forma, rectangular sobre un pináculo (leguario), carece de gnomon. Tipo, vertical ortomeridiano. Estado de conservación regular. Propietario José Manuel Graña Garrido.

CODESEDA. Lugar, Marcenlos.

Situación, no hórreo, ao que lle falta o seu remate; este atópase a moi pouca distancia no chan, ao ser derrubado por un temporal. Na súa caída rompe a esquina da pedra que protexe da subida de roedores ao hórreo. Forma en rombo, moi desgastado e co gnomon triangular roto; a súa orixinal construción é unha das máis rechamantes do todo o concello, ao atoparse labrado sobre un rombo. Tipo, vertical ortomeridiano. Estado de conservación, malo. Propietarios, familia Garrido Paseiro.

CODESEDA. Lugar, Quintas. Situación, cumio da primeira casa entrando no devandito lugar, sendo coñecida por casa de Castro. Forma rectangular, rematado por un semicírculo algo deteriorado. O gnomon fórmao unha chapa triangular. Tipo, reloxo vertical ortomeridiano común simétrico. Estado de conservación, bo. Propietario, Manuel Silva Romar.

CODESEDA. Lugar, Quintas. Situación, en hórreo cuxa construción data de 1899. Forma cúbica con tres caras; o frontal orientado ao Sur e dous meridianos; os laterais están orientados ao Leste e Oeste. Magnífica obra de arte tallada nun bloque de granito de forma triangular, rematado por unha cruz e sobre esta un paxaro (bubela). Leste e Oeste, gnomon en forma de rectángulo de chapa, perpendicular á parede e que mantén unha inclinación. A cara que mira ao Sur é cuadrangular; escotado na parte superior, o seu gnomon consiste nunha chapa triangular. Tipo, vertical meridiano. Estado de conservación, excelente. Propiedade, Igrexa Evanxélica.

CURANTES. Lugar, Pereiras. Situación, pazo da Nugalla, no xardín interior. Forma rectangular, con gnomon metálico triangular e remate en capela. Tipo, vertical ortomeridiano. Estado conservación bo. Propiedade de dona María Sol Lorenzo Álvarez.

FRADES. Lugar homónimo. Situación, móbil. Forma pouco frecuente en Galicia e único no concello; trátase dun reloxo ecuatorial (porque o lugar onde se realiza a lectura das horas correspóndese co círculo do ecuador terrestre). Dentro dos reloxo de sol ecuatoriais atopámoslos de diversos tipos. Este é un reloxo ecuatorial armilar e caracterízase porque ademais da curva ecuatorial represéntase o eixo polar terrestre, algún meridiano e a eclíptica (curva de movemento aparente do sol visto desde a terra). Marca as horas, as medias e os cuartos. O seu estado de conservación é excelente. Está construído en bronce, cobre e latón. Propietario don Celso Arca Magariños, adquisición realizada en Alemaña.

FRADES. Lugar, Chaín número 7. Situación, móbil. Forma, copia do anterior, diferéncianse no material empregado, que se trata do resistente aceiro inoxidable. Tipo, ecuatorial armilar. Estado de conservación excelente. Propietario Manuel Iglesias Iglesias.

FRADES. Lugar, Requian. Situación, nun hórreo. Forma, rectangular, rematado en forma de capela, cuxo gnomon é unha chapa triangular oxidada e á que non se lle recoñecen as liñas horarias debido á gran cantidade de liques que cobren todo o conxunto. Tipo, vertical ortomeridiano. Estado de conservación, regular. Propietaria, María del Carmen Magariños Trasande.

GUIMAREI. Lugar, Campos. Situación, na casa de Ribadulla, no hórreo da leira, sobre a base onde a miúdo se coloca a cruz. Forma rectangular, con gnomon de varela. Tipo, vertical ortomeridiano. Estado de conservación bo. Propietarios, familia Ribadulla.

GUIMAREI. Lugar, Cardavella. Situación, nun hórreo, e tallado sobre o pináculo. Forma, rectangular, con gnomon en varela. Tipo, vertical ortomeridiano. Estado de conservación, bo. Propiedade, Oriente Casanova.

GUIMAREI. Lugar, Cardavella número 19. Situación, no hórreo. Forma, rectangular e rematado en forma de coroa; falta a varela e atópase moi desgastado. Tipo, vertical ortomeridiano. Estado de conservación malo. Propiedade de dona Dolores Ponte Gondar.

GUIMAREI. Lugar, Devesa. Situación, pináculo do hórreo na casa de Alonso. Forma, rectangular, rematado en semicírculo en forma de coroa; carece de gnomon Tipo, vertical ortomeridiano. Estado de conservación, moi desgastado, no se aprecia restos de numeración. Propietario Luís Tato.

GUIMAREI. Lugar, Devesa. Situación, pináculo do hórreo na casa de Xan. Forma, rectangular, rematado en semicírculo en forma de coroa é mantén o gnomon. Tipo, vertical ortomeridiano. Estado de conservación, regular; moitos líques e musgo.

GUIMAREI. Lugar, Painceira. Situación, colocado no pináculo dun hórreo. Forma, rectangular; carece de varela. Tipo, vertical ortomeridiano. Estado de conservación, malo, moi desgastado. Propiedade de dona María Castro Nouche.

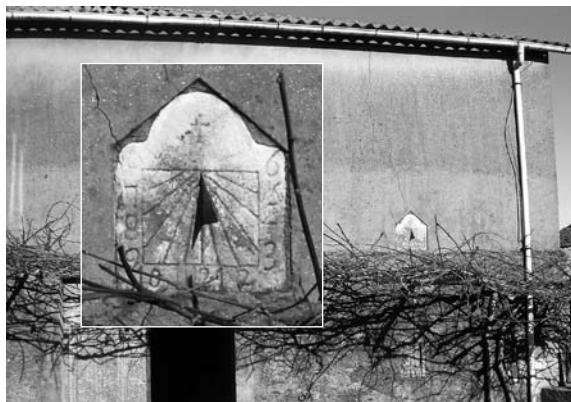
LAGARTÓNS. Lugar, Batalla. Situación, pináculo do hórreo. Forma rectangular, rematado en semicírculo; fáltalle o gnomon e atópase invadido de brión e musgo o que non permite contemplar con detalle a obra escultórica. Tipo vertical ortomeridiano. Estado de conservación malo. Propiedade da familia Rey.

LAGARTÓNS. Lugar dos Bolos. Situación, xardín diante da casa de Mato. Forma, rectangular con fantasía, escotado nos flancos, rematando nun pequeno pináculo; na parte superior central hai un círculo do que parte o gnomon; este en forma de paleta triangular. Tipo, fantasía, vertical ortomeridiano. Estado de conservación, excelente.

LAGARTÓNS. Lugar, Viso. Situación, nun hórreo; está labrado sobre o pináculo. Forma rectangular, rematado en semicírculo en forma de coroa; carece de gnomon. Tipo, vertical ortomeridiano. Estado conservación malo; atópase cargado de brión e liques. Propiedade, Amelia Barreiro Barcala.

LIRIPIO. Lugar, Cabanelas. Situación, na casa coñecida pola de Rogelio. Nunha parede da palleira, cargada de cemento, atópase encaixado o reloxos de sol. Forma, rectangular, rematado nun semicírculo, co seu gnomon de chapa triangular. Tipo, vertical ortomeridiano. Estado de conservación bo.

LOIMIL. Lugar da Igrexa. Situación, no extremo esquerdo da fachada principal da igrexa parroquial, moi próximo a onde arrinca a espadana, a carón dun pináculo. Forma rectangular, rematado nun semicírculo; gnomon desgastado e oxidado, de chapa metálica en triángulo. Tipo vertical, ortomeridiano. Estado de conservación bo, a pesar dos líques e brión que o invaden. Propiedade, Arcebispado de Santiago Compostela.

MATALOBOS. Lugar, Igrexa. Situación, na beira do pináculo do extremo sinistro da igrexa parroquial. Forma, rectangular, rematado en semicírculo; atópase desgastado; o seu gnomon consiste nunha chapa triangular moi oxidada. Tipo vertical ortomeridiano. Estado de conservación, regular. Propiedade Arcebispado de Santiago.

MOREIRA. Lugar, Pica. Situación, nunha hórrea, sobre unha ménsula, nun dos extremos. Forma rectangular; gnomon de chapa triangular. Tipo, vertical ortomeridiano orientado ó Sur. Estado de conservación regular. Propiedade, Sociedade de Sidra.

MOREIRA. Lugar, Pica. Situación, xardín da casa do Capelán. Forma, rectangular, rematado en capela. Gnomon de chapa triangular. Tipo vertical ortomeridiano, orientado ó Sur. Estado de conservación bo. Propiedade, Celso Rodríguez Rodríguez.

OCA. Lugar, Oca. Situación, cheminea na casa de Sueiro. Forma circular, tallado en mármore branco, protexido por unha guarnición metálica. Unha terrible tempestade veu con el ao chan; as consecuencias resultaron irreparables: fractura do reloxo por tres partes, ademais de romper o gnomon. Estado de conservación, atópase en período de restauración polo que non valoramos esta circunstancia. Propiedade, Lola da Fábrica.

OCA. Lugar, Pazo de Oca; situación, no tellado do alpendre, sobre unha meseta de cantería; acompañan un pináculo a cada lado. Forma rectangular; gnomon de chapa triangular. Estado de conservación bo. Propiedade, Fundación Casa Ducal de Medinaceli.

OCA. Lugar, Pazo de Oca. Situación, na balastrada que desde o interior do pazo conduce á capela, no único pináculo redondo, Forma circular; gnomon de chapa triangular. Tipo vertical ortomeridiano. Estado de conservación bo. Propiedade Fundación Casa Ducal de Medinaceli.

OUZANDE. Lugar, Tallo. Situación, posto no xardín diante da casa, sobre una pedra. Forma, rectangular; recente factura, cunha disposición das liñas horarias non aceptada nestas latitudes. Tipo, vertical ortomeridiano. Estado de conservación excelente. Propiedade, Casa de Manuel da Granxa.

PARADELA. Lugar, Igrexa. Situación, no extremo do tellado e no lateral sinistro da igrexa parroquial. Forma cúbica de tres caras; o frontal orientado ao Sur e dous meridianos; os laterais están orientados ao Leste e Oeste; gnomon de chapa triangular; ó Sur, Leste e Oeste, rectangular. Na parte superior móstranos a data de construción que é a mesma da igrexa: 1776. Tipo, ortomeridiano. O estado de conservación é excelente. Propiedade, Arcebispado de Santiago.

PARDEMARÍN. Lugar, Parada número 16. Situación, tellado do hórreo. Forma, rectangular; pedra con rebaixe; encaixa unha peza de mármore onde se atopan marcadas as liñas horarias e o gnomon. Dátase no ano 1868 cando se fixo o hórreo. Tipo, vertical ortomeridiano, orientado ó Sur. Estado de conservación excelente. Propiedade de María Lina Loureiro.

RIBEIRA. Lugar, Ribeira. Situación, cumio do hórreo da Casona dos Otero. Forma de cruz. Tipo, vertical ortomeridiano orientado ó Sur. Estado de conservación regular. Propiedade, familia Otero.

RIBEIRA. Lugar de Piñeiro. Situación, sobre o lintel dun portal interior na Casa da Condesa. Forma, semicircular; o gnomon é unha varela inclinada; a súa numeración non coincide coa dos demais reloxos de sol deste termo municipal e tampouco a súa orientación. Feito no ano 2008, por ser roubado o orixinal. Tipo, vertical ortomeridiano. Estado de conservación excelente. Propiedade, Teresa Ponte.

RIOBÓ. Lugar, A Mota, nº 3. Situación, esquina da parede que da ó Sur, na casa de Agustín. Forma, rectangular; reloxo de mármore, con numeración romana e gnomon metálico triangular oco. Tipo, vertical ortomeridiano. Estado de conservación excelente. Propiedade, herdeiros de José Lino Rey Castro.

RIVELA. Lugar, Carracedo. Situación, no cumio do hórreo. Forma rectangular; descansa sobre unha base circular; gnomon de chapa triangular. Tipo, vertical ortomeridiano. Estado de conservación bo. Propiedade do doutor Somoza Eirín.

RUBÍN. Lugar, Amarelle. Situación: sobre un hórreo vese un ben labrado reloxo de sol que descansa sobre unha ménsula ubicada nun dos extremos do remate do tellado. Forma rectangular. Nunha inscrición do lateral indícase que foi construído por Carlos Canabal no ano 1830. Ten a posibilidade de poder ser orientado. Remata nun semicírculo; gnomon de chapa en forma triangular. Tipo, vertical ortomeridiano. Estado de conservación bo.

RUBÍN. Lugar, Balseiros. Situación, sobre o muro próximo ó lintel, onde un portal que dá acceso a unha leira. Reloxo de sol restaurado, igual que o conxunto que forma unha vivenda. Descansa sobre dúas pedras superpostas. Forma rectangular e remate en semicírculo; gnomon de chapa triangular. Tipo, vertical ortomeridiano. Estado de conservación: diremos que malo, pois é imposible percibir a numeración así como as liñas horarias, posiblemente debido á abrasión á que foi sometida a pedra cando se limpou. Propiedade, Casa Bernardino.

RUBÍN. Lugar, Bede. Situación, “Casa do Crego”, empolicado á fachada orientada ao Sur; repousa sobre unha ménsula. Forma, rectangular rematado en semicírculo; gnomon de chapa en forma triangular. Tipo, vertical ortomeridiano. Estado de conservación bo. O seu propietario é don Mario Franco Rodríguez.

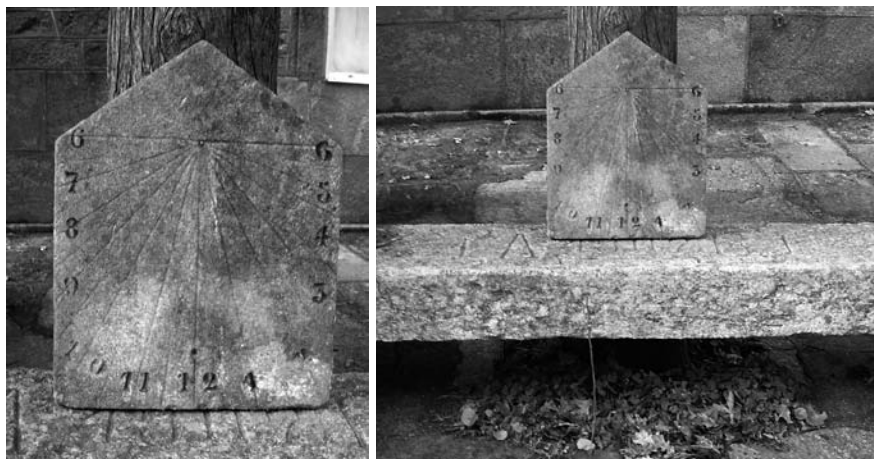
RUBÍN. Lugar, Bemposta, número 36. Situación, colgado na palleira. Reloxo de sol construído polo propietario nunha pedra de forma cónica; sobre a mesma leva pintado un círculo coas horas ao redor, cunha varela na parte superior. As liñas horarias no gardan a graduación correcta. No máis alto leva inscritas as súas iniciais. Tipo, vertical ortomeridiano. Estado de conservación, non se valora. Propiedade, Carlos Curral Pouse.

RUBÍN. Lugar, Pena do Foxo. Situación, no pináculo dun hórreo; moi desgastado. Forma rectangular, do estilo dun escudo; fáltalle a varela. Estado de conservación malo. Propiedade de María Moreira Villar.

SABUCEDO. Lugar, Aldea de Arriba, no cruzamento das rúas Real co Cortello Lanuxe e Camiño do Carbón, nunha casa en estado ruinoso, coñecida como “Casa Sanmartín”, invadida polas silvas. Forma, rectangular, rematado en semicírculo; reloxos coñecidos como de capela; gnomon de chapa triangular; ten unha inscrición abreviada gravada na pedra que dí: CUADRANTE SON, DÁNDOME O SOL, AS HORAS DOU.

SABUCEDO. Lugar, Sabucedo. Situación, sen colocar. Forma, rectangular, rematado por un triángulo, a pesar de faltar o gnomon o seu estado de conservación é moi bo. Tipo, vertical ortomeridiano. Propiedade Lino Cabada Castro.

SANTELES. Lugar, Igrexa. Situación, no extremo sinistro da parte traseira do templo parroquial descasando sobre unha ménsula; está rematado por unha cornixa. Forma, cúbica, é dicir que marca as horas polo Leste, Sur e Oeste; gnomon de chapa metálica rectangular, perpendicular á parede e que mantén unha inclinación; polo Sur gnomon de chapa triangular. Tipo vertical meridiano. Estado de conservación moi bo, a pesar do brión e liques que non permiten ver con detemento a data de fabricación. Propiedade, Arcebispo de Santiago.

SOMOZA. Lugar, Carballeira. Situación, pináculo do hórreo construído no 1913. Forma, rectangular en forma de capela; gnomon de chapa. Tipo, vertical ortomeridiano. Estado de conservación, regular, cargado de liques e brión. Propiedade, José Miguel Carracedo Carracedo.

SOUTO. Lugar, Souto de Abaixo. Situación, na base da cruz do hórreo. Forma, rectangular. Ó pé onde comeza a cruz vemos unha pedra cadrada, restos do que un día foi un reloxo de sol; carece de gnomon; os ángulos e numeración non se perciben. Tipo, vertical ortomeridiano. Estado de conservación malo.

TABEIRÓS. Lugar, Cimáns. Situación, sobre o pináculo do hórreo, na casa coñecida como a de Rei. Forma rectangular, rematado en coroa; conserva o seu gnomon metálico en bo estado de conservación. A súa data de construción, 1866, coincide coa do hórreo. Tipo, vertical ortomeridiano. Propiedade, Benedicta Porto.

VEA S. André. Lugar, Igrexa. Situación, na igrexa parroquial, no lateral sinistro da súa fachada principal. Forma, rectangular, cuxo gnomon é unha varela. Tipo, vertical ortomeridiano. Estado de conservación bo. Propiedade do Arcebispado de Santiago.

VEA S. André. Lugar, Cardelle. Situación, nunha casa en restauración, fóra do seu lugar de orixe, sobre un bo pedestal no cumio da devandita casa. Pero ao parecer ao querela restaurar o propietario decidiu retirar o reloxo. Forma, cúbica de gran dimensión, con gnomon rectangular metálico na cara Leste e Oeste, e na Sur triangular. Tipo vertical meridiano. O seu estado de conservación é bo; son visibles ángulos e numeración a pesar dos liques.

VEA S. André. Lugar, Pazo. Situación, nunha casa totalmente restaurada, baixo unha xanela; tallado sobre a mesma pedra que forma a parede; de moi clara lectura. Forma semicircular, ao que lle falta o estilete. Tipo vertical ortomeridiano. Estado de conservación, moi bo. Propiedade de Mari Carmen Magán Villar.

VEA S. André. Lugar, Vera. Situación, sobre a base do pináculo dun hórreo. Forma, rectangular, recuberto de liques e ao que lle falta parte do gnomon. Tipo vertical ortomeridiano. Estado de conservación malo; está á espera dunha restauración tanto o reloxos como o hórreo. Propiedade de dona Lucía Carbia Carbia.

VEA S. Xurxo. Lugar, casa reitoral. Situación, nun hórreo sobre un pináculo. Forma, rectangular, con gnomon triangular de chapa; a mesma pedra, rematada en escote, leva gravada unha cruz. Timbra o conxunto unha pedra en forma de torre de xadrez. Tipo vertical ortomeridiano. Estado de conservación moi bo. Propiedade, Arcebispado de Santiago.

VINSEIRO. Lugar, Moucho. Situación, nun hórreo, na base do pináculo. Forma circular; gnomon consistente nun estilete. Non logramos divisar a numeración, pero o que nos chama poderosamente a atención é que se atopa orientado ao norte. Tipo vertical ortomeridiano. Estado de conservación bo. Propietario Antonio Souto Borrajeiros.

VINSEIRO. Lugar, Vis de Correa. Situación, non está instalado. Forma rectangular, rematado en semicírculo; carece de gnomon. Na súa parte baixa hai un pequeno pedestal circular para ser encaixado e facilitar a súa orientación. Tipo vertical ortomeridiano. Estado de conservación bo. Propiedade, Rafael Agra.

